

NİÇİN GÖZYAŞI DÖKERİZ ?

Köpeğiniz ölüyor. Coşkuyla alkışlanırsınız. Aşkımla biter. Kızınız evlenir. İşinizi kaybedersiniz. En iyi arkadaşınız ciddi bir kaza geçirir.

Bu olaylar dizisini nasıl karşılarırsınız? Ağlamayı mı denersiniz? Gözyaşları ruhsal bir boşalmı sağlar görürsünüz. Ama nedenini, kimse kesinlikle söyleyemez.

İnsanoglu görünüşte değişik biçimlerde ağlar. Sürekli olarak salgıladığımız gözyaşları vardır ki, gözlerimizin uygun bir şekilde ıslak kalmalarına yardımcı olur. Bundan başka, soğan soyarken veya dumanla uğraşırken döktüğümüz yakıcı gözyaşları vardır. Son olarak, ıstırap, aksilğe çatma, sevinç ve diğer gerginlik hallerimizde yanıt olarak döktüğümüz ruhsal gözyaşlarımız var.

Dünyadaki yaratıklardan yalnızca insanların ruhsal nedenlerle ağlaması ilginçtir. Böylesi ağlama evrimsel gelişmenin sonlarında kazanılmaktadır. Ruhsal gerginliklerde gözleri yaşarak ağlama, bebek gelişiminin son dönemleriyle ilişkili görülmektedir. Rahatsızlık duyan yeni doğmuş bebek, doğumundan birkaç gün, hatta birkaç hafta sonraya kadar gözyaşı olmaksızın ağlar. Fakat gözü rahatsız eden herhangi birşeyle karşı karşıya bırakılırsa, doğumda da gözyaşı dökülebilir.

İlk kez Charles Darwin, ruhsal gözyaşlarını açıklayıcı yaklaşımda bulundu. 1873'te yayınlanan "İnsan ve Hayvanlarda Duygulanımın Açıklaması" adlı kitabında Darwin'e göre acıyı hafifleten ve kişinin kendini daha iyi hissetmesini sağlayan ağlama, davranışın tümüydü, yoksa gözyaşı dökmek değildi. İddiasına göre bu, rastlantısal olup, ishale birlikte görülen kasıtsız bir durumdur.

20 yıl kadar önce, diğer bir teori ortaya atıldı. Bu seferki Ashley Montagu adlı bir antropolog tarafından yayınlandı. Montagu'ya göre, hicirarak ağlayınca döktüğümüz gözyaşlarımızın, hastalıklara karşı korunmamızda yardım eden yaygınlaşmış değeri vardı. Montagu, yalnızca hicirmanın -nefesin kesilmesi-burun ve boğazın koruyucu zarlarının kurumasına, o suretle bakterilerin istilasına daha uygun bir duruma gelmesine neden olacağını savundu. Oysa ağlarken bütün pasajına da akan gözyaşlarımız kurumaya eğilimi durduruyordu.

Her iki teori de karşı tartışmalara neden oldu. Darwin teorisindeki büyük aksaklık

şudur. Anlaşılmaz bir fonksiyonun gelişimini sağlayan evrimi hayal etmek oldukça güçtür. Darwin'den sonra, evrimin akışı içinde anlamlı doğal seleksiyonu gözleyen birçok kişi, böyle bir teoriye bütünüyle karşı çıkar. Montagu'nun teorisine, sessiz sessiz ağlayan bir çok kişiyi hesaba katmamaktadır. Burun-bogaz pasajının kurumasına neden olacak şekilde solunumda fark edilir değişiklik, -hicirma- sözcüğünü bile değilken niçin gözyaşı dökmektedirler? Ve yüzme ya da koşu gibi zorlu egzersiz yapan, böylece oldukça fazla soluyup burun-bogazlarını kuruyan atletler, niçin gözyaşı dökmeyiz?

Minnesota'daki St. Paul Ramsey Tıp Merkezi Psikolojik Araştırmalar Laboratuvarını şimdiki başkanı ve aynı zamanda bir biyokimyacı olan William H. Frey, her iki teoriyle de yetinmeyip, son günlerde başka bir hipotezi ileri sürdü. Ona göre, ruhsal sıkıntılarda oluşan bir takım kimyasal maddelerin vücuttan atılmasında gözyaşlarının yardımı olabilmektedir. Frey, idrar, ter, dışkı, nefes verme gibi tüm salgılamaya işlevlerinin vücuttan zehirli madde veya atıkları uzaklaştırdığını savunuyor. Neden aynı durum gözyaşları için de geçerli olmasın?

Görünüşe göre, Frey'in teorisi en akla uygun. Fakat, şimdilik yalnızca spekülatif kalmakta, Darwin ve Montagu'nun postülatları gibi. Hiçbiri ne ispat edildi ne de reddedildi. Ama, Frey'in teorisi deneylere en uygun görünüyor. Nitekim Minnesota'lı araştırmacılar, son günlerde, tezin geçerliğini sınamak üzere bir seri deneye başladılar. Bir düşünce, gönüllülere acıklı olaylar seyrettirmektir, ki favori, yenik bir bokser ile küçük çocuğunun konu alan Şampiyon filmiydi. Duygulanımın neden olduğu bu gözyaşlarıyla, soğan soyarak elde edilen yakıcı gözyaşları karşılaştırıldı. Frey'in teorisi geçerli idiyse, bu iki değişik gözyaşın kimyasalının farklı olması gerekirdi. 80'den fazla gönüllüsü olan bir gruptan ilk sonuçlar elde edildi. Ruhsal gözyaşları, yakıcı gözyaşlarından daha fazla protein konsantrasyonu içeriyordu.

Fakat henüz, bu farkın nedenini açıklayacak herhangi bir kanıt yok. Acaba, proteinlerin niceliği gibi cinsleri de farklı değil mi? Duygulanımla ilgili özgül protein mi var? Eğer böyleyse, hormonlar veya duygulanımlarda ara ürünler olan diğer maddelerle dışkı nasıl aydınlatılacak? Yoksa her bir duygulanım için özgül bir madde mi var? Bir madde bize, örneğin kızgın ya da sevinçli veya kederli mi kılıyor? Ve tüm bu farklılıklar gözyaşlarına yansıyor mu?

SCIENCE 81'den
Çeviren
İnt. Dr. Kadircan KESKİNBORA

"Kurgu bilim, geleceğin bir tür arkeolojisidir."

Clifton Fadiman